

Sonia González

“Ez gara sekula guk uste dugun modukoak, ezta idazten dugunean ere”

Barakaldo, 1977. Euskal Filologia ikasia. LABeko komunikazio arduraduna izana, gaur egun –bere berbetan– langile xumea. Eleberria eta poesia landu ditu idazle gisa. Hamahiru urtez isilik egon ostean, *Erreka haizea* (Susa) saioa plazaratu du. Ez da aise sailkatzea. Errekako haizea dakarren saioa idazteaz gain, botere, isiltze eta heriotzaz idatzi du idazle berrituak, testu laburretan idatzi ere. Liburuko piezak nola, halakoak elkarrizketa honen erantzunak, ziztagarriak.

Mikel Asurmendi

@masurmendi

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

“Zergatik utzia nion idazteari galdetu ohi zidaten. Inork gutxik ulertu ahal zuen ezin niola literaturari barkatu errealtateaz sendatu ez izana”, idatzi duzu. Liburu honek zein neurritan sendatu zaitu?

Honek ere ez nau errealtateaz sendatu, baina hainbeste urte pasa ostean bizitzarekiko beste aldarte bat hartu dut. Bizitzaren aldi berri bat jorratzen hasten zarenean pentsatzen duzu, horrek emango dizula beste zerbait, edo aldatuko zaituela. Literatura errealtatean sartzeko lagungarria da oso, baina literatura egiteak beste inor bihurtuko zaituela pentsatzea ez da erreala. Horiek gaztetako usteak dira, zure bizitzaren gainean eraikitakoak. Gerora konturatzen zara ez dela horrela. Eginbide bat egin ostean, bizitzaren baldintzak direla medio, konturatzen zara ez dela zure barruan iraultza suertatuko, eta beste modu batez ekin behar diozula zure bizitzari.

Literaturaz beste, nork bere espiritu kritikoa landu behar duela esan nahi al duzu? Norberaren bizitzan eta militantzia politikoan?

Nolabait. Nire bizitzako atal inportanteak dira politika, sindikalgintza eta militantismoa. Liburuan agertzen da sentimendu hori ere, aurrera egin behar izatea, zer edo zeren bila joatea. Pertsonok horretan ahalegintzen gara, baina sekula ez da nahikoa. Etengabeko bilaketa horretan jardun arren, nahikoa ez izatearen sentimendua gurekin dago. Izan ere, ez gara sekula guk uste edo pentsatzen dugun modukoak, ezta idazten dugunean ere.

“Ba al naiz ni idazten ari naizen hau?”, galdera, agerikoa da zure liburuan.

Betiko dikotomia, ezta? Pertsonaren eta pertsonaiaren arteko bitasuna. Liburu guztietan hori dago, ez bakarrik des-

kribatzen duzun inguruan, pertsonaia bat asmatzen duzu eta nahitaez zu bertan zaude. Zure sentipenak, pentsamenduak, pertsonaia horren larruan edo barruan sartu zarelako. Dena den, *Erreka haizea* ez da nobela, ez da fikzioa ere, beste zerbait da. Gehiago agertzen da pertsona, pertsonaia baino. Literatura egiten duzunean, normalean, ez duzu zure egunerokoa idazten.

Ez da aise liburua sailkatzea genero literarioa legez. Zuk nola definituko zenuke?

Ni naizen moduko generoa da, nahasia. Kostatzen zait apur bat arreta gauza bakar batean mantentzea, ideiak alde diferentetatik etortzen zaizkit eta, liburua nire izaeraren isla da. Pentsamenduak dira, lotuta dauden gaiak edozelan ere. Gai horiek hainbat orritan jorratu barik, alde diferentetatik lotutako piezak dira. Nire nortasuna halakoxe da.

Friedrich Nietzscheren *Zientzia alai* saia-keraren *Argiak eta itzalak* aipatzen duzu abiaburuan. Aipu horrexek ematen dio liburuari taxua, nolabait.

Liburu hori idazte prozesuan berrirakurri nuen: “Zein ongi aipua liburura ekartzeko, liburua zer den aditzera emateko”, pentsatu nuen. Liburu hori aipu bilduma bat da, piezak edo apunteak dira hasieratik amaitu arte. Kasualitatea izan zen, baina literaturak edo liburu batek badu horretatik asko.

“Marian de la Fuenteri, gure Marijaiari”, eskainia. Hori ez da kasualitatea.

Patua da. Liburua ateratzear zegoela Marian hil zen. Niretzat eta bere ingurukoentzat pertsona oso inportantea izan da. Bizitza osoan lan itzela egin duen horietako bat. Asko dira, baina beren izenak inon agertzen ez direnez, Marianen kasuan bezala, bada, badoaz pena eta gloria barik. Horrek zer pentsa eman behar digu. Emakumeak izaten dira askotan. Gero arkeologia feminista egin behar izaten dugu. Adibidez, egun emakume irakasleekin gertatzen ari da. Herrirentzat edota Euskal Herriarentzat inportanteak izan diren pertsonak berreskuratzen ari gara. “Marian dela Fuente galduko den izen horietako bat ote da”, galdetu diot nire buruari. Euskal munduan oso inportantea izan zen, inurri lan eskerga egin zuen. Fredi eta Xabi Paiak Kanpomartxon gogoratu zuten bertsotan. Eskerrak haiei ere.

Emakume batek idatzia da liburua. Gizonetzkoarekiko kontraposizioan, esan nahi dut.

Emakumea naiz eta hautu kontzientea egin dut, emakume izaeraren inguruan hausnartzea. Atentzinoa ipintzea gai horretan eta punta ateratzea. Ez ezkutatzea ezer, ez egitea ezer neutro-rik, zerbait desorekatua egitea, nolabait esanda. Tira, nik ahal dudana neurrian eta moduan egin dut.

Isiltasunaz idatzi duzu: esan behar denaz eta esan behar ez denaz...

Isiltasunaren gaiak bereziki interesa pizten dit. Gainera, arlo diferentetatik jorratu dut: emakume bezala isildu beharraz, gizonari berba utzi beharraz, ez molestatzeko. Apaltasun batean egon behar izateaz idatzi dut. Familiako isilpenaz, bestalde. Gerra zibilaren ondoriozko hainbat hamarkadetako isilpen gogorraz. Zelako era-

gina eduki duten horiek guztiek guregan! Izan ere, historia barik utzi gaituzte, galtzaileen historia da gurea. Gerren ostean batzuek badakite zerbait beren familiaren inguruan, baina galtzaileok ez dakigu ezer. Badakizu historia baduzula noski, bizirik zaude eta, aita-ama daukazazu, gurasoak, baina fantasma moduko bat darazazu, isilpen moduko bat. Ahizpen artean bizi izan dugu hori. Izaera eraiki dugu beti aurrera begira, atzera begiratu barik. Horrek zelako arrastoak uzten dituen! Nago baduela zerikusia aurrera begiratu behar horrekin, zer edo zeren bila ibili behar horrekin, premia baten atzean ibili beharrekin.

Gure iragana gogoratzeke gauza al gara?

Zailtasunak daude, psikologikoak eta soziologikoak. Horretan txarrenak dira isilpen behartuak, zure inguruak berba egiten ez uztea, isilaraztea. Ezin kontatzea, baina kanpotik ezarritakoa. Badaude ere barruko isilpenak, igual nahiko zenuke, baina ezin duzu momentuz ezer esan. Baina horiei eman dakie irtenbide bat. Isilpena debekatua edota behartua denean zailagoa da iragana gogoratzea.

Piezak pieza, amarekiko pasarte batean, hilekoa deskubritu zenueneko kontaktu duzu. Umorez. Gauza serioak, baina umorez heldu dituzu. Zure izaeraren isla hori ere.

Pieza horrek badu bere puntu ironiko edo barregarria, baina badu ere irakurketa sakonagoa. Lehen hilekoa izan nuenean, amak "gauza inportantea da emakume batek bere kuleroak ongi eta eskuz garbitzea", esan zidan. Horixe izan da gure heziketa. Badago edo egon da mistizismoren bat gai horren inguruan, eta ez luke behar. Gure papera zein izan den adierazten du pieza horrek.

Moja eskolara joan zinen. Masturbazioak hitz egin zizuen moja bat izan zenuten.

Begira, hura pertsona ona zen, bakarra. Sistemari beti dago salbuespena, araua baiezatzeko.

Andoni pertsonaia hor dago. Bikote ohia. Nor da Andoni? Edo asmatu al duzu?

Nire inguruko guztiek badakite nor den. Noski, ez dut den-dena ipini ere, bere aurpegia estandarizatu dut. Baina gure barneko zer edo zer mugiarazi behar baduzu, halaxe idatzi behar duzu.

"FAMILIAN TXIKITATIK ESAN DIDATE FARANDULARAKO JAIO NINTZELA"

Erreka haizea liburuaren azalean idazlearen eguneroko ingurua ageri da: erreka eta zubia. Lekeitio, Mendexa... Lea-Artibaitik datorren haizea, hor nonbait.

Zer deritzozu literaturaren inguruko bizipenari? Kazetarien aurreko aurkezpenak eta hitzaldiak aise daramazazu?

Niretzat ez dira arazoa, ez lehen ez orain. Familian txikitatik esan didate jaiotzeak ez dit lotsarik eman inoiz.

Liburuak izan duen jarreraz zer diozu?

Ez da erraza jakiten zein harrera eduki duen. Inguruko jendeak irakurtzen du beti edo gehienetan. Eta liburu hau inguruko jendearentzat gogorra izan da, momentuan ez nintzen konturatu, ez baitut pentsatzen nire inguru-ingurukoek irakurriko dutenik, irakurle ezagun batek ja-

soko duenik. Aldion, batez ere nire inguruko jendeak leitu duela konturatu naiz, eta haietako batzuentzat eta niretzat ere gogorra izan da. Baina, oro har, jendea gustatu zaio. Eta inportantea izan da, ni gustura gelditu naizelako. Prozesua amaitu, eta azken ukituak eman ostean, oso pozik geratu nintzen. Horrek ematen dizu pista bat, norberak badaki egin duena ondo dagoen edo ez, balekoa ote den. Tira, prozesu horren ostean, publikatzean berriz irakurtzen duzu, eta esaten diozu zure buruari: "Pasarte hauek nik idatzi ditut? *Joe tia*, zelako ideiak daukazun".

Susa argialetxean aldaketa izan da. Gorka Arreseren segidan, Leire Lopez Ziluaga da editore berria. Zer moduz?

Oso ongi. Hamahiru urteko isilpen osteko buelta izan da nirea. Leirentzat hasiera izan da. Bere eta nire aldetik berezia izan da. Zirrarragarria.

Zer esan dizu berak?

Eskatu nion ez leitzeko. Ez dakit irakurri duen. Ez dut horretaz hitz egin nahi. Esan dizut lotsarik ez dudala, baina horretaz berba egiteak lotsa ematen dit.

"Nire minbizia izan zaretanok bizi-mina eman didazue", diozu.

Hainbat pasarte larri ikaragarriak dira, edo durduzagarriak. Bestetuek zer pentsa eman dezakete. Agian, bizitza beste ikuspegi batetik begiratzeko piezak dira, hainbat gaitara hurbiltzeko baliotutakoak. Ahalegindu naiz, gutxienez, gai horien inguruan burutazioak egiten, edo gaitara hurbiltzen. Heriotzaz edota suizidioaz idatzi dut, gai errepikakorrek dira, baina nik oso momentu latzetan idatzi dut liburua.

Zauriak ez dira sendatzen minaren geografia esperimendu barik. Arantzaren bat atera al duzu?

Ahaleginetan arituz gero, arantzak ateratzen dituzu. Badira hainbat atal filosofiko, baina soziologiara hurbiltzen ere saiatu naiz. Asko interesatzen zait inguruko jendearen portaera. Horiek askotan agertzen dira, taldeko jendearen portaera batez ere, eta botere ha-

rremanak. Zelan ikusten dituzun botere-harremanak, nola pairatzen dituzun. Horien inguruko ariketa eginez gero, konklusioak ateratzen dituzu. Idaztean zenbait ondorioz hurbiltzen zara, idaztea ariketa hori egitea ere bada.

Sindikalgintzan, ingurukoaren boterea sentitu al duzu inoiz?

Ez pentsa. Estratifikazioak ere badaude, noski. Baina liburuan batez ere, nire eguneroko bizitzaz ari naiz, familiakoaz, iraganeko eskola garaiaz, "lagunen" artekoaz, kakotx artean. Horiek lanekoak baino bortitza goak dira askotan. Dena den, pertsona izan dut hausnarketan oinarria, ez gizona ez emakumea zehazki ere.

Euskal identitateaz ere idatzi duzu. Barakaldokoa zara eta! Zer da kanpokoa zer hemengoa izatea?

Euskal identitate asko daude. Urteak pasa ahala identitateak moldatzen joan dira. Gu bai gurea etorkin olde erraldoi bateko seme-alabak, gurea izan zen herri bat okupatzea. Gure kasuan, Barakaldo. Ni haurra nintzela 150.000 lagun bizi ginen bertan eta ia inor ez zen bertokoa. Garatzen duzun identitatean zerbait arraroa dagoela sumatzen duzu,

bertoko zara, baina inor ez da bertokoa, mundu guztia beste toki batekoa da. Edo nahi du toki batekoa izan, sus-traiak izan... Gu jaio eta bizi ginen ka-leetan ezagunen bat edo beste genuen. Eta? Inguru horrek egin gaitu. Guk bizi izan genuen ingurua herri berri bat zen, inorena ez zena. Hori izan da euskal her-ritar bihurtzeko modua. Euskalduna izatea beste gauza bat da, noski.

Nola jaso zenuen euskalduntasunaren kontzientzia?

Bada, nahiko modu naturalean, gezurra ematen badu ere. Ezkerreko familiakoa bazara eta bertokoa, horrek eman behar dizu izateko modua. Noski, hor badau-de maila bi: lehenik euskal herritarra bilakatzea, eta gero euskalduna izatea. Ezberdina baita. Euskal herritarra izateko modu anitz daude, baina euskalduna izateko modu bakarra. Hau da, euskaraz bizitzea. Horrek mundu bat zabaltzen baitizu, Euskal Herrian dagoen beste mundu bat. Euskara barik ez zara euskalduntasunaren mundura heltzen ahal sekula. Hizkuntzaren bitartez baino ezin duzu kultura bat jaso, bestela folklorea geratzen zara. Barakaldon ezin bestela izan.

Liburuan diren aipuak eta beste pentsa-larien erreferentziak kontuan harturik, zer iritzi duzu plagioaz?

Plagioa da ordenagailuko teklatuan "Ctrl + C" sakatzen baduzu, hori plagio gordina da, kopia. Irakurtzen ari zaren liburutik elikatzen bazara, ideia bat har-tu eta beste ideia bat sortzen baduzu, hori ez da plagio egitea. Bestela non oi-narrituko zara? Hasteko, zure bizipe-netan jasotzen duzun horretatik, sortu eta birsortu egiten duzu. Literatura eta edozein lan sorkuntza hori da, ez da ba-karrik sortzea, birsortzea da. Sindikatu-ko lankide batek esaten dit sarri: "Plagio erabateko artea da". Berak askotan egi-ten ditu sindikatuko kartelak. Alegia, nondik atera ideiak? Besteen ideiak har-tzen dituzu, eta beste zer edo zer sor-tzen duzu, inola ere kopiatu gabe.

Literaturara itzuli zarela esan dezakegu?

Bai. Elkarrizketaren hasieran, errealita-tetik salbatzeaz aritu gara. Beharbada, errealitatea beste prisma batetik begi-ratzen ikasi behar dugu. Igual kontua da nork bere burua berrasmatzea. Ez dut uste, inork gehiago eskatzen ahal dionik bere buruari. Ni nire burua inbentatzen ari naiz berriz ere. ■

- » "Emakumea naiz eta hautu kontzientea egin dut, emakume izaeraren inguruan hausnartzea"
- » "Errealitatea beste prisma batetik begiratzen ikasi behar dugu"
- » "Garatzen duzun identitatean zerbait arraroa dagoela sumatzen duzu, bertoko zara, baina inor ez da bertokoa, mundu guztia beste toki batekoa da"